BAGEESHA
ବାଗୀଶ
ତୃତୀୟ ବର୍ଷ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା | ମାର୍ଚ୍ଚ - ଅପ୍ରେଲ୍ ୨୦୨୫
Volume No. 03 | Issue No. 02 | Mar-Apr 2025
Refereed Peer-Reviewed Journal
ISSN: 3107-4294 (PRINT) | 2583-9543 (ONLINE)

ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ନାରୀ ଓ ତା'ର ମାନବିକ ଅଧିକାର: ଏକ ଅନୁଶୀଳନ

ଡ. ଇନ୍ଦ୍ରମଣି ସାହୁ
ସହକାରୀ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଭାଷାଭବନ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ

BM2025/02-A001
RECEIVED : 11 AUG 2024
ACCEPTED : 25 APR 2025
REVISED : 30 APR 2025
PUBLISHED: 10 MAY 2025
ARTICLE QR CODE

ଗବେଷଣାତ୍ମକ ନିବନ୍ଧର ସମୀକ୍ଷକ:
ପ୍ରଫେସର ବଭ୍ରୁବାହନ ମହାପାତ୍ର
ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ,
ମହାରାଜା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାରିପଦା

DOI: 10.70541/BAGEESHA/2025030201

Article No. BM2025/02-A001
Categary : Research Article
Journal Home Page: https://bageesha.in
Support: editor.bageesha@gmail.com

ABSTRACT

ସାରାଂଶ

ନାରୀକୁ ନେଇ ଆମ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ସନ୍ଦିଗ୍ଧଚିତ୍। ଦେବୀ-ଦାନବୀର ଚରମକୋଟୀରେ ତା'ର ଅବସ୍ଥାନ। ନାରୀକୁ ମାନବୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାର ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଏବେ ବି ଅଭିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି। ମନୁଷ୍ୟର ଗର୍ଭଧାରିଣୀକୁ ମନୁଷ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମିଳିନାହିଁ। ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ବିକାଶ ଏହି ସମସ୍ୟାର ଖୋଜିଛି ସମାଧାନ। ଚିନ୍ତନ, ମନନ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଏବଂ ଜୀବନଯାପନରେ ମାନବିକ ମୁକ୍ତି ଓ ଗୌରବଲାଭ ପାଇଁ ନାରୀର ସଂଗ୍ରାମ ରହିଛି ଅବ୍ୟାହତ। ସେ ପ୍ରୟାସରେ ଭାବଶିଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ହୋଇଛି ଅଗ୍ରଣୀ। ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟରେ ଉପନ୍ୟାସ ନେଇଛି ଏହାର ନେତୃତ୍ୱ। ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ନାରୀର ମାନବିକ ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କିତ ବିମର୍ଶର ଅନୁଶୀଳନ ଓଡ଼ିଆ ସମାଲୋଚନାର ଧାରାରେ ଏକ ଆଲୋକିତ ସଂଯୋଜନା।

ମୂଳଶବ୍ଦ: ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ, ନାରୀ, ମାନବିକ ଅଧିକାର, ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ନାରୀ, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା

ଉପକ୍ରମ: ଲାସ୍କିଙ୍କ ମତରେ, "ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା ବା ପରିବେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ, ତାହାହିଁ ତା'ର ଅଧିକାର।" ଡାରଉଇନ୍‌ଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦର ମୀମାଂସକ 'ଯୋଗ୍ୟତମର ସ୍ଥିତି(survival of the fittest)' ଅନୁଯାୟୀ ମଣିଷର ସୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ଥିତି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ ବି ମଣିଷ ଏହାକୁ ଏକମାତ୍ର ଜୀବଧର୍ମ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରି ନାହିଁ। ବରଂ, ମଣିଷ ଦୁର୍ବଳ-ସବଳ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଛି। ଶିଶୁଟିଏ ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରେ ଏ ପୃଥିବୀର ବାୟୁ, ଆଲୋକ, ଜଳକୁ ଯେପରି ପ୍ରଶ୍ନହୀନ ଭାବେ ଉପଯୋଗ କରେ, ସେହିଭଳି ଏପରି କିଛି ଅଧିକାର ଅଛି ଯାହା ମଣିଷର ଜନ୍ମ ସହିତ ତାକୁ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହାକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଅଧିକାର, ମୌଳିକ ଅଧିକାର, ମାନବିକ ଅଧିକାର ପ୍ରଭୃତି ନାମରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି। ମାନବିକ ଅଧିକାରର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରି 'ମିଳିତ ଜାତିସଂଘ' କୁହେ, "The term 'Human Rights' denotes all those rights, which are inherent in our nature and without which we can not live as human beings." ଅର୍ଥାତ୍, ମାନବିକ ଅଧିକାର କହିଲେ ସେହିସବୁ ଅଧିକାରକୁ ବୁଝାଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଆମ ପ୍ରକୃତି ସହ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଭାବେ ସମୀକୃତ ଓ ଯାହା ବିନା ଆମେ ମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ବଂଚି ପାରିବା ନାହିଁ।

ସାହିତ୍ୟ ମଣିଷର ସାମଗ୍ରିକ ସ୍ଥିତି, ତା'ର ଚିନ୍ତାଚେତନା ତଥା ଆଶା ଅଭିପ୍ସାକୁ ଧ୍ୱନି ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଏ। ସମୟ-ସାଗର ମଣିଷର ମନୋରାଜ୍ୟର ବେଳାଭୂମିରେ କାହିଁ କେତେ ଯେ ଭାବ-ଭାବନାର ଢେଉ ଭାଙ୍ଗିଛି ତା'ର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଢେଉର ଆଘାତ କିନ୍ତୁ ବାଧ କରିପାରିନାହିଁ ମଣିଷକୁ ଲେଖନୀଟିଏ ଧରିବାକୁ। ମଣିଷ ସେହି ଢେଉକୁ ଓ ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଭାବକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛି ଯାହା ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଗତି-ପ୍ରଗତିକୁ ଦେଇଚି ନୂତନ ଶକ୍ତି ଓ ସମ୍ଭାବନା। ସେଥିପାଇଁ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମେ ଚିନ୍ତାଚେତନାର ବହୁବର୍ଣ୍ଣୀ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଟିଏ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଥାଉଁ। ପ୍ରେମ ବିରହର ରସଘନ ମୁହୂର୍ତ୍ତଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମଣିଷର ସ୍ଥିତି ବିଷୟକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ଆସିଛି ଯୁଗେ ଯୁଗେ। ମଣିଷ

ଜୀବନର ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋକପାତ କରୁପଛେ, ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କିନ୍ତୁ ଖୋଜାଯାଇଛି ଏକ ନୂତନତା ଓ ଉତ୍ତରଣ। କୌଣସିଟି ପାଖରେ ମାନବ ଚିନ୍ତନ ଅଟକି ଯାଇନି। ସେଥିପାଇଁ ସାହିତ୍ୟରେ ଆସିଛି ବିଭିନ୍ନ ବାଦ। ଏହିବାଦ ସବୁକୁ ଆମେ ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ବା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିବା ମାନବ ଚିନ୍ତନର ଏକ ଏକ ଧାରା (Trend) ଭାବେ ଚିହ୍ନିତ କରିପାରିବା। ସେହିପରି ମାନବିକ ଅଧିକାର ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ଏକ ଧାରା ଭାବେ, ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଚିନ୍ତନ ଭାବେ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମେ ଖୋଜିପାରିବା।

ବିଷୟର ଆଲୋଚନା: ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଉପନ୍ୟାସ ଅନ୍ୟତମ। ଆଧୁନିକ ଗଦ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ (Prose Epic) ଭାବେ ଏହା ଅଭିହିତ ହୋଇଥାଏ। ସାଂପ୍ରତିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜ ଜୀବନର ସଫଳ ଆଲେଖ୍ୟ ହେଉଛି ଉପନ୍ୟାସ। 'କ୍ଲାରେ ରିଭ୍' ସେଥପାଇଁ କହନ୍ତି- "The novel is a picture of real life and manners of the times in which it is written."[୧] ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଏକ ଅର୍ବାଚୀନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେବି ଏହା ଜନଜୀବନକୁ ଯେତେ ସଫଳ ଭାବେ ସମୀକ୍ଷା କରି ତାକୁ କଳାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଛି ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାଗ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରିନାହିଁ। ରେନେସାଁ ପରେ ପରେ ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଚିନ୍ତାପ୍ରବାହ ଏହିପରି ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭବକୁ ଜନ୍ମଦେବାରେ ସାହଯ୍ୟ କରିଅଛି। ସେଥିପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଲୋଚକ ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି, "ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜ ଜୀବନ ହିଁ ଉପନ୍ୟାସର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତି କ୍ଷେତ୍ର। ଯେଉଁ ଦିନ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲା ଏବଂ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱବୋଧ ଜାହିର କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମ ହୋଇପାରିଲା, ସେହି ଅବସରରେ ଉପନ୍ୟାସ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ବସ୍ତୁବାଦୀ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଜୟଗାନ କରିବା ପାଇଁ। ଜୀବନର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ଭାବରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲା। ଉପନ୍ୟାସରେ କେବଳ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ରୂପାୟିତ ହେଲା ନାହିଁ; ଜୀବନର ସଂଘର୍ଷ, ନାନା ଘାତ - ପ୍ରତିଘାତ, ଆଶା - ଅଭିଳାଷ, ହର୍ଷ - ବିଷାଦ, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅନୁଭୂତିର ରସାଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କଲା।"[୨]

'ସୌଦାମିନୀ' ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନାର ଶୁଭାରମ୍ଭ କରିସାରିଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ଏହି ରୋମାନ୍ସଧର୍ମୀ ଉପନ୍ୟାସର ଧାରାକୁ ଅତିକ୍ରମୀ କଳାତ୍ମକ ରୂପନେଇ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଯଥାର୍ଥ ଉପନ୍ୟାସର ଧାରା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା 'ଛ' ମାଣ ଆଠ ଗୁଣ୍ଠ' ରଚନାରେ। ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପଥକୁ ଅନୁସରଣ କରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବହୁ କଥାକାର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟକୁ କରିଛନ୍ତି ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ। ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ପ୍ରତିଭାର ବର୍ଣ୍ଣାଳୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ହୋଇଛି ବହୁବର୍ଣ୍ଣୀ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଟିଏ। ଏହାର ଆଙ୍ଗିକରେ ଯେପରି ଆସିଛି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ସେପରି ଆତ୍ମିକରେ ହୋଇଛି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମୟ। ଅନେକ ପ୍ରକାର କଥାବସ୍ତୁ, ଭାବବସ୍ତୁ, ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଏଥିରେ ହୋଇଛି ଅନୁରଣିତ। ନାରୀ ଓ ତା'ର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି-ଦୁଃସ୍ଥିତି, ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ନିରବ ନଥିଲା କି ନାହିଁ। ବିବିଧ କଥାବସ୍ତୁ ଓ କଥନଭଙ୍ଗୀରେ ତା'ର ହୃଦ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିଳ ପରିପ୍ରକାଶ। କେତେଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସକୁ ଆଧାର କରି ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ନାରୀର ମାନବିକ ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା ଓ ସଂକଟର ସ୍ୱରକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ।

'ନାରୀ'-ଏକ ସଶ୍ରଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ, ମାନବ ଶିଶୁର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ। ମାହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୁରୁଷର "ବେଷ୍ଟ ହାଫ୍"। ପୁରୁଷର ପ୍ରେରଣା ଓ ଶକ୍ତି। କିନ୍ତୁ ସେହି ନାରୀକୁ ପୁରୁଷ ବ୍ୟବହାରିକ ଜୀବନରେ କେତେ ମହତ୍ୱ ଦେଇଛି, କେତେ ତା'ର ଗରିମାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି? ନାରୀ ଯେ ଏକ ମନୁଷ୍ୟ ଏହା ସର୍ବଦା ଭୁଲିଯିବାରେ ପୁରୁଷର ପୁରୁଷାର୍ଥ। ପ୍ରାକ୍ ଐତିହାସିକ କାଳରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାରୀ ତା' ଦେହରେ ବହନ କରିଆସିଛି ଯୁଗଯନ୍ତ୍ରଣାର ଦାବାନଳ। ତାକୁ ମିଳିନାହିଁ ମଣିଷର ମର୍ଯ୍ୟାଦା। ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ଯାହା କହିଲେ ବି ବାସ୍ତବତା ନାରୀଠାରୁ ମୁଖ ଫେରାଇ ନେଇଛି ସର୍ବଦା। ସ୍ତ୍ରୀ ପରୁଷର ସମାନ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ୟମରେ ଏ ସଂସାର ସୃଷ୍ଟି। ସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମଦେଇ ତା'ର ଲାଳନ ପାଳନ କରି ତାକୁ ମଣିଷଟିଏ କରି ଗଢ଼ି ତୋଳିବାରେ ବରଂ ନାରୀର ଅନନ୍ୟ ଭୂମିକା ରହିଛି। କିନ୍ତୁ, ସମାଜର ଏ ଦୁଇ ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁତ୍ୱର ବିଚାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବହୁ ବୈଷମ୍ୟ ରହିଛି, ରହି ଆସିଛି ଅନେକ ଦିନରୁ। ପୃଥିବୀର ଅନେକ ସମାଜ ପୁରୁଷ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ହେବା ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ। ନାରୀର ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ସବୁକାଳେ ଦେଶର ଶାସନନୀତି, ଧର୍ମନୀତି ଓ ସମାଜନୀତି ଦ୍ୱାରା ହୋଇଛି ପାଦେପାଦେ ବିଡ଼ମ୍ବିତ। ବିଶେଷକରି ଭାରତରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ। ଭାରତରେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ନାରୀ ଥିଲେ ଶିକ୍ଷାରୁ, ବିଶେଷ କରି ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାରୁ ବଂଚିତ। ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପଶ୍ୟା ଥିଲା ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୌରବର କଥା। ପରଦା ବା ଓଢ଼ଣି ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ ନାରୀ ନିଜର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା। ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମତ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା ସେମାନଙ୍କର। ସ୍ତ୍ରୀଟି ପୁରୁଷର ସମ୍ପତ୍ତି ହିସାବରେ ଲୋକଚେତନାରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା। ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧେକ ନିଜର ସବୁ ସମ୍ଭାବନାକୁ ପରମ୍ପରା ପ୍ରଥା ଓ ସାମାଜିକ ନୀତିନିୟମର ଦ୍ୱାହିରେ ବଳିଦେଇ ଏକ ସଂକୁଚିତ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି ଅବସ୍ଥା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା, ଚଳଣି ଓ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ବହୁପରିମାଣରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବେ ବି ଆମ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ନାରୀ ତା'ର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭୂମିକା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ପାଇପାରିନାହିଁ। ତା'ର ମାନବିକ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଆଳରେ ଉଲ୍ଲଂଘନ ହୋଇ ଆସିଛି। ଏହି ସମାଜରେ ନାରୀ ବରଂ ଅଧିକ ଅସୁରକ୍ଷିତ ଅନୁଭବ କରିବାରେ ଲାଗିଛି। ଉକ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ନିଶ୍ଚିତ ବଢ଼ିଯାଇଛି। କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଶାସ୍ତି' ଯଦିଓ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଚତୁର୍ଥ

ଦଶକରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଥିଲା ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟକୁ ନେଇ। ସେହି ସମୟରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା କଥା ଲଙ୍କାରେ ହରିଶଦ୍ଧ ପରି ଥିଲା ଅବାଂଛିତ। ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ସମୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଜୀବନ ବିତାଇଥିବା ନାୟିକା ବିଧବା ଧୋବୀ ନିଜର ମନର ମଣିଷ ସନିଆକୁ ବାହା ହୋଇପାରି ନଥିଲା। "ଭଲ ପାଇବାର ଅଧିକାର ତା'ର ନାହିଁ ସେ ବିଧବା, ସେ ଧନୀଘରର ଝିଅ, ଧନୀ ଘରର ବୋହୂ।"[୩] ଯେତେବେଳେ ସନିଆଁ ଧୋବୀଠାରୁ ଚାହିଁଛି ହଁ ନାଁର ଉତ୍ତର ସେତେବେଳେ ଧୋବୀର ଜିଭକୁ ହଁ ଟିଏ କହିବାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ ସମାଜର ପ୍ରଥା, ବାପର ଇଚ୍ଛା, ଧନର ଅସମାନତା, ଧର୍ମର ଦ୍ୱାହି; ସବୁ ବାଧା ଦୁହିଁଙ୍କର ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଛି।[୪]

ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ କଇଁ ତା'ର ସବୁକିଛି ହରାଇଛି ଏପରିକି ତା'ର କୁମାରୀତ୍ୱ ବି। କୁମାରୀତ୍ୱ ବଦଳରେ ବାପାକୁ ବଂଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା, ମାତ୍ର ପାରିନଥିଲା। ସବୁସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଯେତେବେଳେ ବଂଚି ଗାଁକୁ ଫେରିଛି ତାକୁ ସମାଜ ଓ ତା'ର ଅଣ୍ଡାରି ନିୟମ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ। ସନେଇଁର ଚିନ୍ତନ ମାଧ୍ୟମରେ ଔପନ୍ୟାସିକ କହନ୍ତି, "କଇଁ ମରିବ ଅପନ୍ତରାରେ ପଡ଼ି, ରୋଗରେ ଛଟପଟ ହୋଇ। ଗାଈଗୁହାଳରେ ଆଶ୍ରା ପାଇବାର ଅଧିକାର ତା'ର ନାହିଁ। ଭଣ୍ଡାରରେ ପଶି ମୂଷା ବିଲେଇ ଯାହା ଖାଇପାରନ୍ତି, ସେତକ ପାଇବାର ସାହସ ତା'ର ନାହିଁ। ସେ ପତିତା।[୫]

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ସମୟକୁ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି ରଚିତ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ 'ପ୍ରତିଭା' ଉପନ୍ୟାସ। ଏଥିରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱଦେବା ପାଇଁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ ଦିଆଯାଇଅଛି। ଏଥିରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ମହତାବ ତାଙ୍କ ମାନସ ସନ୍ତାନ ପ୍ରତିଭାକୁ ସେ ସମୟରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ନାରୀ ଜାଗରଣର ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିଅଛନ୍ତି। ସ୍ୱାଭାବିକଭାବେ ପ୍ରତିଭା ଭିତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ନେଇ ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଦେଖାଯାଇଛି। କିନ୍ତୁ ତା'ର ନିଜର ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ ପରିବେଶ ତାକୁ ଅସଙ୍ଗତ ମନେହୋଇଛି। ଘରର ଚାରି କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ରହିବାର କଡ଼ା ତାଗିଦ୍‌କୁ ସେ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରୁନି। ସେ ଭାବୁଛି, "ଏ ପ୍ରକାର ଜୀବନ ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ଶୂନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ପକ୍ଷରେ ସହନୀୟ ହୋଇପାରେ; ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଅସହ୍ୟ। ତଥାପି ବିଚିତ୍ର କଥା ଏହି ଯେ, ଏହି ଅବସ୍ଥା ଯୁଗ-ଯୁଗବ୍ୟାପୀ ସହିନେଇ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ଚାଲୁଛି। ସମାଜ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ କି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସାଧନ କରୁଛି; ତାହା ଏଇଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ିବ।"[୬] ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ସାଧନ କରିବାର ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଛି। କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ଏହି ଅଧିକାର ସହ ସାଲିସ୍ କରିପାରିବ ନାହିଁ। ଏକଥା ପ୍ରତିଭା ନିଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦେଖାଇଛି। ସେ ବିବାହ କରି ମଧ୍ୟ ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ଅଯଥା ପୁରୁଷର ଆଧିପତ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିନାହିଁ। ମନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଭାବିଛି, "ବାସ୍ତବିକ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପୁରୁଷର ସମଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ - ହାଟରୁ ଗୋରୁ ଖରିଦ କରି ଗୁହାଳରେ ବାନ୍ଧିବା ପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟାଏ ଆଣି ବାହାଘର ନାମ ଦେଇ ପୁରୁଷ ତାକୁ ଗୁହାଳରେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛି - ସେଥିରେ ସ୍ନେହର ବନ୍ଧନ ଆଦୌ ନାହିଁ।"[୭] ପ୍ରତିଭା ଏତିକିରେ ଅଟକିଯାଇନି। ନିଜର ସ୍ୱାମୀର ହତାଦାରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ। ନିଜ ଶ୍ୱଶୁର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ଚଳାଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସମର୍ଥନ କରିନାହିଁ। ବରଂ ଏ ଉଭୟର ବିରୋଧରେ ଯଥାର୍ଥ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରି ଶୋଷିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଜନସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେଶର ସଂସ୍କାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ସାମିଲ ହୋଇଯାଇଅଛି। ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ 'ପ୍ରତିଭା' ଯେତେବେଳେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଅନ୍ତଃପୁରର ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧ ଡେଇଁ ସମବେତ ଜନତା ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଛି, ସେତେବେଳେ ସେ କହିଛି, "ଭାଇମାନେ, ମୁଁ ନୂଆ ହୋଇ ପିଞ୍ଜରାରୁ ଆଜି ବାହାରିଛି - ମୁଁ ଭଲ ଉଡ଼ିପାରିନାହିଁ ତେବେ ଏତିକି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବାପାଇଁ ଚାହେଁ ଯେ, ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମଦୁଃଖିନୀ ହେବାପାଇଁ ମୁଁ ବାହାରିପଡ଼ିଛି। ଆପଣମାନଙ୍କ ଭଲ ମୋର ଭଲ - ଆପଣମାନଙ୍କ ମନ୍ଦ ହେଲେ ମୋର ମନ୍ଦ।"[୮] ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ବିଚାରକଲେ, ପ୍ରତିଭା ଉପନ୍ୟାସ ଥିଲା ନାରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଅଧିକାର ପାଇଁ ମୁଖର ଏବଂ ଭାରତୀୟ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଭୂମିକାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବାରେ ଥିଲା ଯତ୍ନବାନ।

ନିଜର ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ହାସଲ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ନାରୀମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିବା ଶେଷ କଥା ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ପୁରୁଷର ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହିଛି। ନାରୀର ଏହି ଅଧିକାର ସଚେତନତା ସାଧାରଣତଃ 'ପୁରୁଷ' ଓ ତା'ର ସମାଜ ବିରୋଧରେ ହୋଇଥାଏ। ଯଦି ପୁରୁଷ ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ନାରୀର ଯଥାର୍ଥ ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନିଏ ଓ ନାରୀର ଏହି ଅଧିକାର ହାସଲର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନିଜକୁ ସକ୍ରିୟ ଭାବେ ସାମିଲ କରିପାରେ, ତେବେ ତାହା ସଫଳ ହେବ ହିଁ ହେବ। ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବହନ କରି ରଚିତ ହୋଇଛି ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ "ଅନ୍ୟ ଏକ ସମୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ଭାରତ"। ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ସାମାଜିକ ବାସନ୍ଦର ଭୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏକ ବାଲ୍ୟବିଧବାର ବାହାଘରରେ ଯୋଗଦେଇ ଭୋଜି ଖାଇଛି। ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସାଥିରେ ସେ ଏହି ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ୋଶୀ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରେ। ଗାଁ ମୁଖିଆମାନେ ହୁଏତ ଅଡ଼ି ବସି ପାରନ୍ତି ବିଷୟଟି ଉପରେ। ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର। ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ସ୍ଥିର କରିସାରିଛି ଯେ ସେ ଯାହା କରିଛି ଠିକ୍ ହିଁ କରିଛି। ତା'ରି ଭାଷାରେ - "ଆଜି ଗାଁ ବାଲାଙ୍କୁ ସଫା ସଫା ଶୁଣେଇଦେବି। ଯଦି ବେଶୀ କିଛି ଧମକାଧମକି କରନ୍ତି ତେବେ ସିଧା କହିଦେବି - ଯାହା କରିଚି ସବୁ ଠିକ୍ କରିଚି ମୁଁ। ବିଧବା ବିବାହ ପାପ ନୁହେଁ। ଝିଅଟିଏ ବାହା ହେଇଥିଲା। ସ୍ୱାମୀ ତା'ର ମରିଗଲା ତ କଅଣ ହେଇଗଲା? ପିଲାଟିର ବୟସ

ଷୋହଳ କି ସତର। ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ପଡ଼ିଚି ଆଗକୁ। ତାକୁ ତା ବାପ ବାହା କରିଦେଲା - କଅଣ ଭାସିଗଲା? ବାହାଘର ପେଇଁ ଭୋଜିଭାତଟିଏ କରିଥେଲା? ଦଶଜଣ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଡାକିଥିଲା ତ କଅଣ ଖରାପ କଲା? ଲୋକେ ତା' ଦୁଆରେ ପତ୍ର ପକେଇଲେ, ଏ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦିନରେ ଗଣ୍ଡେ ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ। ପିଲା ଯୋଡ଼ିଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ତ କାହା କଅଣ ନଷ୍ଟ ହେଇଗଲା? ଏଥିରେ ଗାଁ ବାଲାଙ୍କର ଗଲା କେତେ? କିଏ ଏମାନେ ଏଠି ବସି ଏ କଥାକୁ ବିଚାରିବେ? ସଫା ସଫା ପଚାରି ଦେବି - ଦେଖିବା କିଏ କଅଣ କରିବ ମୋର?"[୯]

ଆମ ଦେଶରେ କଥାଟିଏ ଅଛି 'ଯତ୍ର ନାର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁ ପୂଜ୍ୟନ୍ତେ ତତ୍ର ରମନ୍ତି ଦେବତାଃ'। ମାତ୍ର ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ କେବେ କେହି ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୂଜା କରିବାର ସଚାରାଚର ଦେଖାଯାଇନଥାଏ। ପୂଜା କରିବା ଦୂରେଥାଉ ସେମାନଙ୍କ କଥାକୁ ପୁରୁଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ ସମାଜରେ 'ମାଇପ ବୋଲକରା' ଭାବେ ନିନ୍ଦିତ ହୋଇଥାଏ। ଅତି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ଏହିପରି ଏକ ଘଟଣାର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ ଜନୈକ ସ୍ୱାମୀ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀର ପାଦରେ କାଦୁଅ ଲାଗିବାକୁ ନଦେଇ ରାସ୍ତା ପାରକରାଇ ଦେଇଅଛି। କିନ୍ତୁ ଏ ଘଟଣାଟି ସେଦିନ ସାରା ଗାଁକୁ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ମର୍ମାହତ କରିଥିଲା। ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମନରେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟଟି ଗଭୀର ରେଖାପାତ କଲା। ସେ କଳ୍ପନାରେ ଭାବି ବସିଲା ଦିନେ ଏମିତି ଯୁଗ ଆସିବ ନାହିଁ ଆମର ଏଇ ଭାରତକୁ ଯେବେ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏଇଭଳି ସମ୍ମାନ କରିବେ ପୁରୁଷମାନେ! କେବଳ ଏଇ ଭାବନାରେ ତା'ର ସମସ୍ତ ଭାବାବେଗ ଶେଷ ହୋଇଯାଇନଥିଲା। ସେ ଭାବାତିଶଯ୍ୟରେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ମାଟି ଉପରୁ ଟିକିଏ ଟେକି ଦେଇ ପୁଣି ସସମ୍ମାନେ ଭୂଇଁ ଉପରେ ରଖିଦେଲା। ଔପନ୍ୟାସିକ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ସର୍ବଜନ ସମକ୍ଷରେ ନାରୀ ପ୍ରତି ଭଦ୍ରଜନୋଚିତ ପ୍ରେମ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନ ଯେ ପୁରୁଷର ଗୋଟିଏ ମହାନ୍ ଶକ୍ତିର ପରିଚାୟକ ନିଜ ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ମାତ୍ରେଇ ସେ ଧାରଣା ଲୋକଟିର ଆଖି ଖୋଲିଦେଲା। ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରର ଆଖି ଛଳଛଳ ହୋଇଗଲା।"[୧୦] ସତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷ ଯଦି ନାରୀର ଯଥାର୍ଥ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ତେବେ ନାରୀ ନିଜର ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମ ଏବେବି ଜାରି ରଖିଛି, ତା'ର ସଫଳତା ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନଚିହ୍ନ ରହନ୍ତା କି?

ନାରୀ ଆଜି ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ। ସେହିସବୁ ସମସ୍ୟା, ନାରୀ ହିସାବରେ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଅଧିକାରକୁ ପାଦେପାଦେ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣର୍ କରୁଅଛି। ପୃଥିବୀରେ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ହୋଇ ସରଳ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ୱପ୍ନଟିଏକୁ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନରେ ପରିଣତ କରିଦେଉଛି। ଅନେକ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ନିମ୍ନରେ କେତେଗୋଟି ସମସ୍ୟାର ଆଲୋଚନା ବିଭିନ୍ନ ଉପନ୍ୟାସ ଭିତ୍ତିରେ କରାଯାଇପାରେ ।

ନାରୀ ଆଜି ଯେଉଁ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ପ୍ରମୁଖ ସମସ୍ୟା ହେଲା, ତା'ର ସ୍ଥିତି ବିଷୟକ ସମସ୍ୟା। ପରିବାରରେ ଝିଅଟିଏ ବୋଝଭାବେ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ। ସମାଜରେ ଝିଅଟିଏ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ରୂପେ ପ୍ରାୟ ଦାୟୀ ରହିଥାଏ। ଝିଅର ଚରିତ୍ର ନିମିଷକ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ କଳଙ୍କିତ ହୋଇଯାଏ। ଝିଅ ଜନ୍ମ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଟି ଅଲକ୍ଷଣି ଭାବେ ଏ ସମାଜରେ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ। ଏପରି ଅନେକ ଅନେକ ଘଟଣା ଯୋଗୁଁ ଝିଅଟିଏ ପାଇଁ ଅନେକ ଦମ୍ପତି ଚାହିଁ ନଥା'ନ୍ତି। ଅନେକ ସମୟରେ ଭ୍ରୁଣଟି ଝିଅବୋଲି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପରୀକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଗରୁ ଜଣାପଡ଼ିଗଲେ ତା'ର ନିର୍ବିଚାରରେ ଆବରସନ ହୋଇଯାଇଥାଏ। କିନ୍ତୁ ନାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାରର ଶେଷ କାହିଁ? ଏହିଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଲେଖକର ଲେଖନୀ କ'ଣ ସ୍ଥିର ରହିପାରିବ?

ବିକଳାଙ୍ଗ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନକୁ ନିଜର କର୍ମମୟ ଜୀବନର ବ୍ୟସ୍ତତାର ଆଳରେ ଏକ ଶିକ୍ଷିତ ଦମ୍ପତି କିପରି ନିର୍ମମ ଭାବେ ହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି, ତା'ର ମାର୍ମିକ ଚିତ୍ର ବହନ କରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ 'ମୁକ୍ତିର ରୂପରେଖ' ଉପନ୍ୟାସ। ସ୍ୱାମୀ ବିଭୁ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶାସନିକ ଅଫିସର। ବାପାଙ୍କର ଆକସ୍ମିକ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ଟିଉସନ୍ କରୁଥିବା ମୁରବୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ପାଇ ପାଠପଢ଼ି ମଣିଷ ହୋଇଛି। ସେ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା ଯେ, "ପୃଥିବୀ ଏବଂ ସଂସାର ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର କ୍ରୋଧ ଓ ଅଭିଶାପର ଶରବ୍ୟ ହୁଏ।"[୧୧] ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚାକିରୀ ଜୀବନରେ ସେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଲାଂଚ ମିଛର ଦୁନିଆରେ ବିଚରଣ କରିଛି। ମାତ୍ର "ଭିତରୁ କେବଳ ଗୋଟେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଶୁଭେ। ତାହାକୁ ନଶୁଣିଲେ ହେଲା।"[୧୨] ଏହି କଥାହିଁ ତାକୁ ମନୋବଳ ଦେଇଛି ସେହିପରି ଜୀବନଟିଏ ବଂଚିବାକୁ।

ଏଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରଭି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା, ସୁନ୍ଦରୀ। ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଚାକିରି କରେ। ବାପା ମା'ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଭାଇଭାଉଜଙ୍କ ପାଖରେ ବଡ଼ ହୋଇଛି। ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ତା'ପ୍ରତି ମନୋଭାବ ସୁରଭିକୁ ଦୁଃଖ ଦେଇଛି। ତା'ର ଭାଷାରେ, "ତୁମେ ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ ବିଭୁ, ଗୋଟେ ଝିଅର ଯଦି ହୃଦ୍‌ବୋଧ ଧ ହୁଏ ଯେ, ତାକୁ ଗୋଟେ ଅଦରକାରୀ ମଣିଷ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି, ତା ପ୍ରତି ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଉଚି, ତେବେ ତା'ର ଦୁଃଖ କେତେ ବେଶି ହୁଏ। ନା, ତୁମେ ସେସବୁ ଅନୁମାନ କରିପାରିବ ନାହିଁ।"[୧୩] ଏହିଭଳି ଝିଅଟି ବିଭୁକୁ ବାହାହୋଇ ସାରିଲା ପରେ ସ୍ୱାର୍ଥକୈନ୍ଦ୍ରିକ ହୋଇଉଠିଛି। ସ୍ୱାମୀ ବିଭୁର ଲାଂଚମିଛର ସଂସାର ପାଇଁ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ଯାଇଛି। ବିଭୁ ମଧ୍ୟ ପଛକୁ କେବେ ଫେରି ଚାହିଁନି।

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ୟାଟି ଘଟିଲା ସେତେବେଳେ, ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନଟି ଜନ୍ମ ହେଲା। ଝିଅଟିଏ ଅଧିକନ୍ତୁ ବିକଳାଙ୍ଗ। ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟି ପ୍ରାୟ ଅଚଳଥିଲା; ଯଦିଓ

ଝିଅଟିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୁରଭି ପରି। ସୁରଭି କିମ୍ବା ବିଭୁ କେହି ଏ ବାସ୍ତବତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ। ଚାକିରିର ଆଳରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ। ସନ୍ତାନଟିର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାପାଇଁ ଯେପରି ସେମାନେ କେହି ଚାହୁଁନଥିଲେ। ସନ୍ତାନଟି ସହ ବାପା ମା' ଦୁଇଜଣ ଯେପରି ଏ ଘଟଣାଟିରେ ସନ୍ତୁଳି ହେଉଥିଲେ। ଯେପରି "ନର୍ସିଙ୍ଗ ହୋମ୍‌ରେ ଡେଲିଭରି ପରେ ଏ ତିନିଜଣ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ। ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର କାନ୍ଦଣା ଥିଲା ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ। ତାହାର ଭାଷା ଥିଲା ଗୋଟାଏ।"[୧୪]

ସୁରଭି ଓ ବିଭୁ ପରସ୍ପରର ଅଜାଣତରେ ଉଭୟ ଶିଶୁଟିକୁ ତଂଟି ଚିପି ହତ୍ୟାକରିବା ପାଇଁ ଯେ ଭାବି ନାହାନ୍ତି ସେ କଥା ନୁହେଁ, ଭାବିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି। ଏହି ସେହି ଶିଶୁ ଯିଏ ସେମାନଙ୍କର ମନରୁ ସମସ୍ତ ସରସତା ଦୂରେଇ ଦେଇଛି, ଏହି ସେହି ଶିଶୁ ଯିଏ ସେମାନଙ୍କର ସଫଳ ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିଚି। ସର୍ବୋପରି ଏହି ସେହି ଶିଶୁ ଯିଏ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ପ୍ରତିପତ୍ତିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେଇଛି। ଶେଷରେ ଦିନେ ସୁରଭି, ଛୁଆଟିକୁ ନିଦ ବଟିକା ଖୋଇଦେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା ବିଭୁକୁ, ବିଭୁ ଏକାଥରେ ଚାରି ପାଂଚଟି ନିଦ ବଟିକା ଖୋଇଦେବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦେଲା ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶିଶୁଟି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ୟା ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସେମାନେ ସୁରକ୍ଷିତ ମନେ ନକରି ଚଳନ୍ତା ଟ୍ରେନ୍‌ରୁ ଶିଶୁଟିକୁ ଅଖାରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ନଦୀପୋଲ ଉପରୁ ନଦୀକୁ ପକାଇଦେବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଓ ଯଥା ସମୟରେ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମଧ୍ୟ କଲେ।

ଯେଉଁ ସହାବସ୍ଥାନ, ଶାନ୍ତି ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନ ପାଇଁ ସେମାନେ ଏହି ସନ୍ତାନଟିକୁ ହତ୍ୟାକଲେ, ସେହି ଶାନ୍ତି ଓ ସ୍ୱାଭାବିକତା ଜୀବନରେ ତାଙ୍କୁ ମିଳିନଥିଲା। ସୁରଭି ଏ ଘଟଣାର କିଛିଦିନ ପରେ ପାଗଳୀ ହୋଇଯାଇ ଡାକ୍ତଖାନାରେ ରହିଲା। ବିଭୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁକରୁ ଶେଷରେ ପୋଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ନିଜର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆତ୍ମଗ୍ଲାନିରୁ ମୁକ୍ତି ଖୋଜିଲା।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରାଙ୍କ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ସାର୍ଥକ ଭାବେ ଏକ ମଣିଷ ଶିଶୁର ବଂଚିବାର ଅଧିକାରକୁ କିପରି ମିଥ୍ୟା ସମ୍ମାନ, ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଓ ସାଂସାରିକ ସୁଖ ନାମରେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରାଯାଇଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି ଓ ଏହା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଏକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପାଖରେ ପହଂଚାଇ ଦେବାରେ ସକ୍ଷମ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଏ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ବଂଚିବାର ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବ ।

ଧର୍ଷଣ ନାରୀମାନଙ୍କର ମାନବିକ ଅଧିକାର ଉଲ୍ଲଂଘନର ଏକ ଦୁଃଖଦ ଉଦାହରଣ। ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଏହି ସଭ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ଏହି ସବୁ ଘଟଣା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି। ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜରେ ନାରୀକୁ ଏକ ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିସାରିବା ପରେ ନାରୀ ଯେ କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଧର୍ଷଣର ଶିକାର ହେବ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାରେ କ'ଣ ଅଛି। ନାରୀ ଯେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତା'ର ନିଜତ୍ୱ ରହିଛି, ମାନବିକ ସ୍ଥିତି ରହିଛି ତାହା ପ୍ରାୟତଃ ଅନେକ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ନାରୀମାନେ ଆଜି କେଉଁଠି ସୁରକ୍ଷିତ ନୁହନ୍ତି। ଦେଶର ଆଇନ, ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିମ୍ବା ସମାଜ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇପାରୁନି ଆବଶ୍ୟକ ସୁରକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା। ନିଜକୁ ସୀମିତ କରି ବଂଚିରହି ବି ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ପରିତ୍ରାଣ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରମୁଖ ବିଷୟକୁ ନେଇ ରଚିତ ହୋଇଛି ଶାନ୍ତନୁକୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ "ଯାତ୍ରାର ପ୍ରଥମ ପାଦ" ଉପନ୍ୟାସ। ଜନୈକ ଇଂଜିନିୟର ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ଷୋହଳ ବର୍ଷର ଝିଅ 'ଅନୁ' ସହରୀ ଜୀବନର ବ୍ୟସ୍ତତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଧାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ। କିନ୍ତୁ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିପଦ ସେତେବେଳେ ରାସ୍ତାଘାଟରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିରହୁଥିଲା ଯେମିତିକି![୧୫] ଯାହା ଆଶଙ୍କା କରାଯାଉଥିଲା ତାହାହିଁ ହେଲା, କେଉଁଠୁ ପାଂଚସାତଜଣ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ପିଛା ଧରିଲେ ଅନୁର। ସେତେବେଳେ ଅନୁ ମୁକ୍ତ ଜୀବନର ଆନନ୍ଦ ନେଉଥିଲା ସମୁଦ୍ରର ଲହଡ଼ି ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳି ଖେଳି। ବେଳାଭୂମିଟାରେ ଅନେକ ଲୋକ ଜମିଥିଲେ ବି କେହି ଅନୁର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଉପଦେଶ ଦେଲେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଡ଼େଇଁପଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ। ଅଥଚ, ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବେଳାଭୂମିରେ ଚନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଯାବତୀୟ ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ କିନ୍ତୁ ଅନୁକୁ ଜୀବନର ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ବଂଚିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଲ - "ଯା ! ପଳେଇଯା ! ଜାଣୁ ଜାଣୁ ମରଣ ମୁହଁକୁ କଅଣ କିଏ ଡିଏଁ ?"[୧୬]

ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନରେ, ନିଜର ମନୋବଳର ଦୃଢ଼ତାରେ ଅନୁ କିନ୍ତୁ ଲୋକ ସମାଜର ଉପଦେଶ ମାନିନେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ। ସେ ଧାଇଁ ଗଲା ବେଳାଭୂମିର ସେଇ ନିଛାଟିଆ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ନିଜର ଲଜ୍ଜା, ନିଜର ଜୀବନ ବଂଚାଇବା ପାଇଁ। ମାତ୍ର ଏ ସମାଜ ତାକୁ ତା'ର ଏହି ଉପଯୁକ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଦେଲା ମହାର୍ଘ ବିଶେଷଣ ସବୁ ଉପହାର- ଅବିବେକୀ, ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ରା, ବଜାରୀ ଇତ୍ୟାଦି। ବାପା ମା' ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟତୀତ ଝିଅଟିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ କେହି ଗଲେ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେତେବେଳେ ଝାଉଁ ବଣ ମଧ୍ୟରେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତଙ୍କ ପିଛା କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରେ ସେତେବେଳେ ବିଚାରା ବାପ କହେ - "ଏଇଲେ ନୂଆ ବିପଦକୁ ବରଣ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାଇଁ। ବାସ୍ତବତାକୁ ଦେଖ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।"[୧୭] ଅନୁ ଯେତେବେଳେ ନିଜକୁ ବଂଚାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଦୌଡ଼ୁଥିଲା, ତା'ର ଭୟ ନଥିଲା ବଣ ଭିତରେ ଥିବା ଅନ୍ଧାରିଆ ଖୋଲଗୁଡ଼ିକୁ, ଭୂତପ୍ରେତ କି ସରୀସୃପଙ୍କୁ ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ସନ୍ତାନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଡରି ନିଜର ବଂଚିବାର ଅଧିକାର ପାଇଁ ନିଜର ଶକ୍ତି ସହିତ ନିଜେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିଲା।

ହେଲେ ହେଲା କ'ଣ? ସର୍ବ ଶେଷରେ ସେଇ ହତଭାଗ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସେଇ ହତଭାଗ୍ୟ ସମାଜର ଦୁଇ ହତଭାଗ୍ୟ ବାପା ମା'ଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସେମାନଙ୍କର ଷୋହଳ ବର୍ଷର ଝିଅକୁ

ହାତଗୋଡ଼ରେ କଡ଼ା ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ଏକଦା ରାଜନୈତିକ ମଂଚରେ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଥିବା ତୁଙ୍ଗ ନେତାର ପଶୁଦଳଟି ଧର୍ଷଣ କରିଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଔପନ୍ୟାସିକ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ଅନୁର ଅସୁରମାନେ ଥିଲେ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମାଜର ଅତି ପ୍ରତଷ୍ଠିତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ। ସେଇମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଥିଲା କେବଳ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ନୁହେଁ, ସମ୍ବିଧାନ ସୁରକ୍ଷାର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ।"[୧୮] ସେହି ଘଟଣାଟିରେ ଯେପରି ସ୍ୱାଧୀନତାର, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଜଳିପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା। ଏହା ପରେ ଅନୁର ଭାବାବେଗକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ଯାଇ ଔପନ୍ୟାସିକ ଲେଖନ୍ତି, "ଭୟଙ୍କର ଡରିଯାଉଥିଲା ସେ ଅବଶ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ତା'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେ ସେସବୁ ଘଟଣାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଦ୍ୱିତୀୟବାର, ତୃତୀୟବାର, ଅସଂଖ୍ୟବାର ଏଇ ପୃଥିବୀରେ - ତାର ନିଜ ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ।"[୧୯]

ଏହି ଘଟଣାଟିକୁ ତା'ର ବାପା ଯେତେଦୂର ସଂଭବ ବେଶ୍ ଭଲକରି ଚପାଇ ଦେଇଥିଲେ। ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା ଏଥିପାଇଁ। ତା ବାପା ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏଇଭଳି ସବୁ ପାଶବିକ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଗୋଟିଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ହାତ ସତେକି ରହିଥାଏ ସର୍ବଦା। ସେଥିପାଇଁ ଝିଅକୁ ବଦ୍‌ନାମ ନକରି ସେ ଏକ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ସହ ଅନୁର ବିବାହ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ। ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀ ଜାନକୀରମଣର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଅନୁ ଆସି ରହିଲା ଘରେ। କିନ୍ତୁ କିଛି ବର୍ଷପରେ ସେହି ଧର୍ଷଣକାରୀ ଦଳଟି ପୁନଶ୍ଚ ସନ୍ଧାନ ନେଇ ଆସି ପହଂଚିଲେ ତାଙ୍କର ଘରେ। ସେମାନଙ୍କ ସେତେବେଳକୁ ରାଜନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ବଦଳିସାରିଥିଲା। ସେମାନେ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ସଚ୍ଚା ନକ୍‌ସଲ। ଏହି ନକ୍‌ସଲ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅନୁକୁ ସାମିଲ୍ କରିବା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ। ଅନୁର ବାପାଙ୍କଠାରୁ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ ବାରୁଦ ସପ୍ଲାଇର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ଆଦାୟ କରି ସାରିବା ପରେ ଅନୁକୁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ସେମାନେ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ। ଅନୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯିବାପୂର୍ବରୁ ତା'ର ବାପାକୁ ପଚାରିଥିଲା, "ମତେ କୋଉଠିକି ପଠେଇଦଉଚ?" ତା ବାପା ପୂରାପୂରି କାଠ ପାଲଟିଯିବା ପୂର୍ବରୁ କେବଳ ପଦଟିଏ କହିଥିଲେ, "ଯମ ପାଖକୁ"।

ସେଦିନ ସେ ଯାଇଥିଲା ଯମମାନଙ୍କ ସାଥିରେ, ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୀତି ନାଁରେ ଏବେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ମାରିପାରୁଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନେତାଭଳି ଲୋକଟି ଦମ୍ଭୋକ୍ତି କରି ସେଦିନ ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଅନୁକୁ କହିଥିଲା, "ରାଜନୀତିର ଚକ୍ରାନ୍ତ ବାହାରକୁ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଆଦୌ ବାହାରି ଯାଇ ପାରିବ ନାଇଁ ମା!" ବାସ୍ତବିକ ଆଜି ରାଜନୀତିର ଚକ୍ର ବ୍ୟୁହରେ ହିଁ ସମସ୍ତେ। ରାଜନୀତିର ଗରଳରେ ଆଜି ସବୁ କିଛି ବିଷାକ୍ତ; ମାନବିକ ସ୍ୱାଧୀନତା, ମାନବିକ ଅଧିକାର, ଗଣତନ୍ତ୍ର, ସମାଜ ଜୀବନ, ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନ ସବୁକିଛି। କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ୱାସନାର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରତିକୂଳରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରି ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ଅନୁ ରାଜନୀତିର ଚକ୍ରବ୍ୟୁହକୁ ଶେଷ କଥା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିନାହିଁ। ସେ ନେତାଭଳି ଲୋକଟିକୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଛି, "ରାଜନୈତିକ ମଣିଷ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ନୁହଁ, ସେ ସେଇ ଆଦିମ ଗୁହା - ମଣିଷ ।"[୨୦] ସେ ଆନ୍ତରିକ ଭାବେ କାମନା କରୁଥିଲା, "କେତେ ଶୀଘ୍ର ସେ ଦୁଃସମୟଟିର ସମାପ୍ତି ଘଟିବ ଯେତେବେଳେ ରାଜନୈତିକ ମଣିଷର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟିବ ଏ ପୃଥିବୀରୁ।"[୨୧] ଧର୍ଷଣ ପରି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ବିଷୟକୁ ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀରେ କଳାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରକାଶକରି ଔପନ୍ୟାସିକ ପାଠକଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଜଗତରେ ଏକ ତୀବ୍ର ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛନ୍ତି; ଯେଉଁ ଆଲୋଡ଼ନ ମଣିଷକୁ ଅନ୍ୟଜଣେ ମଣିଷର ମୌଳିକ ଅଧିକାର ପ୍ରତି ସଶ୍ରଦ୍ଧ ହେବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିବ।

ଦେହ ବ୍ୟବସାୟ ନାରୀର ସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଏକ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ଦେଖାଦେଇଛି। ଏ ପୃଥିବୀରେ କାହିଁ କେତେ ଯେ ନାରୀ ଏପରି ଏକ ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟରେ ସାମିଲ ହେବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ତାର ହିସାବ ନାହିଁ। ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ଏଥିପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦାୟୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ। ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି ସହିତ ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ନାରୀଟିର ବଂଚିବାକୁ ଦୁର୍ବିସହ କରିପକାଇଲେ, ତା'ପାଇଁ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିର ରାସ୍ତା ବିନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାସ୍ତା ପ୍ରାୟତଃ ଖୋଲା ନଥାଏ, ପୁନଶ୍ଚ ନିରୀହ ଦରିଦ୍ର ଗ୍ରାମ୍ୟ କିଶୋରୀମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ବୃତ୍ତିରେ ନିୟୋଜିତ କରିବାପାଇଁ ଅନେକ ଦଲାଲ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜାଲ ବିଛାଇ ବସିଛନ୍ତି। ନାରୀମାନଙ୍କର ଏପରି ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ଉପଜୀବ୍ୟ କରି ପ୍ରତିଭା ରାୟ ଲେଖିଛନ୍ତି 'ନୀଳତୃଷ୍ଣା' ଉପନ୍ୟାସ।

'ନୀଳତୃଷ୍ଣା' ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ରୂପେଇ ଏକ ରୂପଜୀବୀ, ଯିଏ ପରିସ୍ଥିତିର ଦାୟରେ ଏପରି ଏକ ବୃତ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲା ବଂଚିବା ପାଇଁ। କିଶୋରୀ ବୟସରେ ବୁଲାବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ଷିତା ହୋଇ ପାପଗର୍ଭ ସହ ସେ ପଳାଇ ଆସିଥିଲା ସହରକୁ। ସେଠାରେ ସେ ବାହାହୋଇଛି ଦରବୁଢ଼ା ମଦ୍ୟପ ମୁକୁନ୍ଦାକୁ। ମୁକୁନ୍ଦା କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଇନି ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱୀକୃତି। ନିଜର ମଦପାଣିର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ସେ ବାଧ୍ୟକରିଛି ରୂପେଇକୁ ବିଭିନ୍ନ ବାବୁଭାୟାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଟଙ୍କା ଧାର ମାଗିବାକୁ। ତାହାଥିଲା ରୂପେଇର ଦେହ ବ୍ୟବସାୟର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥା। ଧାର୍ ଦେବା ନାଁରେ ବାବୁଭାୟାମାନେ ଉପଭୋଗ କରିଛନ୍ତି ରୂପେଇର ଯୌବନକୁ। ଏହି ପରିସ୍ଥିତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିକା କହନ୍ତି, "ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ନିଃସହାୟ ଭାବେ ରୂପେଇ ପୁଣି ଥରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପି ଦେଲା ବୁଲାବାବା-ମୁକୁନ୍ଦା-ବାବୁମୟ ପୃଥିବୀରେ। ଶହ ଶହ ଅସହାୟ ରୂପେଇ ଏମିତି ହୁଏତ ନିଜକୁ ସମର୍ପି ଦେଉଥିବ। ତା'ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ - ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ।"[୨୨]

ରୂପେଇ ମୁକୁନ୍ଦାର ଘର ଛାଡ଼ିଛି। ମାତ୍ର ବଂଚିବା ପାଇଁ ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି ବିଭତ୍ସ ରାସ୍ତାକୁ ଛାଡ଼ିପାରିନି। କିନ୍ତୁ

ତାହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିଛି ନିଜ ଭଉଣୀ ଭିଣେଇଙ୍କ ପାଖରେ, ମାତ୍ର ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଆଳରେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛି ନିରାଶବାଣୀ। ଶେଷରେ ରହିଛି ମୁସଲମାନ ଯୁବକ ମନୀର୍ ପାଖରେ ଭଉଣୀର ସମ୍ମାନ ପାଇ। ମାତ୍ର ରିକ୍ସାଚାଳକ ମନୀର୍‌ର ଅନୁପସ୍ଥିତିର ସୁଯୋଗ ନେଇ ମନୀର୍‌ର 'ଅନ୍ଧାର କୁଡ଼ିଆ'ରେ ଦଳେ ମାତାଲ ଯୁବକ ରୂପେଇକୁ କଲେ ଧର୍ଷଣ। ରୂପେଇ କାହାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିପାରିଲା ନାହିଁ। ପ୍ରକୃତ ଆସାମୀ ଧରାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ। ରୂପେଇ ତରଫରୁ କେହି କେଶ୍ ଲଢ଼ିଲେ ନାହିଁ। ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା ରୂପେଇ ଜଣେ ଅସତ୍ ଚରିତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ। ମନୀର୍ ସହ ତା'ର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।

ରୂପେଇ ହୋଇଛି ମିସ୍ 'ରୂପମତୀ'। ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଦେହ ବ୍ୟବସାୟର ଦଲାଲ ଦୁଲେଇ ମାଉସୀ ଓ ଯତୀନ ଦାଦା ତାକୁ ସହାୟକ ହୋଇଛନ୍ତି। ଏ ଯତୀନ ଦାଦା ଓ ଦୁଲେଇ ମାଉସୀଙ୍କ ନେଟ୍‌ୱାର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ରୂପମତୀ ସମାଜର ବଡ଼ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେହ ଦାନକରି ରୋଜଗାର କରିଛି ପ୍ରଚୁର ଟଙ୍କା। ଏହି ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟରେ ସାନଭାଇ 'ପୋଚରା'କୁ ଭଲ ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇପାରିଛି, ନିଜର ପୂର୍ବର ସେହି ଦରବୁଢ଼ା ସ୍ୱାମୀ ମୁକୁନ୍ଦାର ପରିବାରକୁ ଚଳାଇଛି, ନିଜର ଭଉଣୀ ଭିଣୋଇକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ଅନୁପମାକୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ତାକୁ ନର୍କପଥର ଯାତ୍ରୀ ହେବାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ କରିଛି। ଏପରି ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତା'ର ଦେହ ରୋଜଗାର କରିଥିବା ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ଥିଲେ ବି କେହି ତାକୁ ଓ ତା'ର ମାନସିକ ସ୍ଥିତିକୁ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି। ସମସ୍ତେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଟଙ୍କା ରୂପେଇ ପାଖରୁ। ସେଥିପାଇଁ ସେ ଏ ବ୍ୟବସାୟରେ ଆହୁରି ଆହୁରି ନରକଯନ୍ତ୍ରଣା ସତ୍ତ୍ୱେ ମାତିଯାଇଛି। ଲେଖିକାଙ୍କ ଭାଷାରେ, "ରୂପେଇ ଭୁଲିଗଲା ଯେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ସୁକୁମାର କୋମଳ ଝରଣାର ଜଳ ଭଳି ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଉଚ୍ଛଳ ମନଟିଏ କେବେ କାହିଁ ଥିଲା ବୋଲି। ଆବାଲ୍ୟରୁ ତା'ର ସୁକୁମାର ଦେହଟା ଉପରେ ହିଁ ଯେତେକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ପର୍ବ ଘଟି ଚାଲିଛି। ରୂପେଇ ବୋଇଲେ ଯେମିତି ମନବିହୀନ ଏକ ଦେହ। ତା' ମନକଥା କେହି କେବେ ବୁଝି ନାହିଁ ।"[୨୩]

ଭୂମିକାରେ ଲେଖିକା ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ ପ୍ରମିଳା କପୁରଙ୍କ 'କର୍ଲଗାର୍ଲ' ପୁସ୍ତକର ଅବଲମ୍ବନରେ ସେ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି। ଭାରତରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତି ସେତେ ଆଶାପ୍ରଦ ନୁହେଁ; ଅଧିକନ୍ତୁ, ଦେହଜୀବୀମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତି ଅତୀବ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ। ସମଗ୍ର ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସହର ବଜାରମାନଙ୍କରେ ଚାଲିଥିବା ଦେହ ବ୍ୟବସାୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଓ ସେଥିରେ ଶିକାର ହେଉଥିବା ଦେହଜୀବୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାକୁ ପ୍ରମିଳା କପୁର ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି। ଏଇଥିରୁ ପ୍ରେରଣା ନେଇ 'ନୀଳତୃଷ୍ଣା' ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରାଯାଇଥିବାରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ଏହି ଉପନ୍ୟାସ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସମସ୍ୟାଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟକରିଥାଏ। ଏହି ଉପନ୍ୟାସରେ ସେପରି କିଛି ସମାଧାନର ଚିତ୍ର ନଥିଲେ ବି ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକ 'କଳିଙ୍ଗ' ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ପ୍ରଚଳିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ବିତସ୍ପୃହ ହୋଇ ନିଜପାଇଁ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାଧାନ ଖୋଜି ପାଇଛି ଓ ଏହି ସମାଧାନ ହିଁ ଲେଖକଙ୍କର ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ୟାର ବାଞ୍ଛିତ ସମାଧାନ ।

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ମତରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ନାରୀକୁ ବାଞ୍ଛିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବ। ଏହା ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବ ନାରୀକୁ ତା'ର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଧିକାର ଏବଂ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର, ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଜୀବନ। ଆମ ସମାଜରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ବୋଲି ଲେଖିକା ବିଜୟିନୀ ଦାସ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସ 'ଡାଏରୀ' ମାଧ୍ୟମରେ କହିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି। ନାରୀର ନିଜସ୍ୱ ସ୍ଥିତି ଓ ପରିଚୟ ପାଇଁ ଏହି ଉପନ୍ୟାସରେ ଅନ୍ତହୀନ ବ୍ୟାକୁଳତା ଯେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତାହା ଏହାକୁ ଏକ ବାମାବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରିଛି। ଲେଖିକା ଭୂମିକାରେ କହନ୍ତି, "କିଛି ବଦଳି ନାହିଁ, ବଦଳିବ ନାହିଁ। କେବଳ ବଦଳାଇ ଦେବାର ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ଲେଖକ ଲେଖି ଚାଲିଥିବ.... ସମୟର ସୁଅ ବହିଯାଉଥିବ। ଶାରିରୀକ ଓ ମାନସିକ ଭାବେ 'କୁଙ୍କୁମ', 'ଅନୁରାଧା' ମାନେ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତା ହୋଇ ଚାଲିଥିବେ।"[୨୪] ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ 'ଡାଏରୀ' ହିଁ ନାରୀର ଅଧିକାର ପାଇଁ ଆନ୍ତରିକ ଭାବେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଅଛି ।

ଡାଏରୀର ନାୟିକା ଅନୁ କହୁଛି, "ମୁଁ ବାହା ହେବି ନାହିଁ, ଅଲବତ ଚାକିରି କରିବି। ଦେଖାଇ ଦେବି -ପୁଅମାନଙ୍କ ଭଳି ଝିଅମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରି ବଂଚିବାର ଅଧିକାର ଅଛି।"[୨୫] କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ନାରୀମାନେ ନିଜ ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି। ସେମାନେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶୋଷଣର ଶିକାର ହେଉଛନ୍ତି। ଅନୁ ଏକ କମ୍ପାନୀରେ ଘରର ବିରୋଧକୁ ଏଡ଼ି ଚାକିରି କଲେବି କିଛିଦିନ ପରେ ସେହି କମ୍ପାନୀରେ ଏମ୍. ଡ଼ି.ଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ତାକୁ ସେ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ବାଧ କରିଛି। ସେହି କମ୍ପାନୀର ଏମ୍. ଡି, ଅନୁକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ଟୁରରେ ନିଜ ସାଥିରେ ନେବାକୁ ଚାହିଁବାରୁ ଅନୁ ଏମ୍.ଡି.ଙ୍କ ମୁହଁକୁ ସିଧା ଚାହିଁ ଅବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ କହିଛି - "ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ବଂଚିବା ଅର୍ଥ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି କାହିଁକି? ଚାକିରୀ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ମୋର ଯେପରି ଅଛି, ତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଭଳି ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ଅଛି।"[୨୬] ଅନୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ନିଜର ସ୍ଥିତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏପରି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛି ଯେ ସେ ଭାବିଛି, "ମୋର ସମସ୍ତ କଳ୍ପନାଜଳ୍ପନା ଈଶ୍ୱର ବା ପ୍ରେମିକ ରୂପରେ ନୁହେଁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ରୂପରେ ଧରା ଦେଲେ ମୁଁ ଅଧିକ ସମୀଚୀନ ମନେ କରିବି।"[୨୭]

ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ପାଇଁ ବିବାହ ଅନେକ ମହତ୍ତ୍ୱ ରଖେ। ମାତ୍ର, ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏପରି ଯେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ

ସର୍ବଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା ଯୁବତୀ ଯଦି ଗରିବ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ 'ବିବାହ'ର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିପାରୁନାହିଁ। କନ୍ୟା ଦେଖା ପ୍ରହସନ ପରେ ମୋଟା ଅଙ୍କର ଯୌତୁକରେ ବିବାହ ଓ ବିବାହ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା ଆଦିରେ କନ୍ୟା ଓ ତା'ର ପରିବାର ବର୍ଗଙ୍କୁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ମିଳିଥାଏ, ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ମାନବିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ। ତା'ଛଡ଼ା ବଧୂହତ୍ୟା ତ ରହିଛି। ଏହିପରି ଏକ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ 'ଡାଏରୀ'ର ନାୟିକା ଅନୁ ବିଦ୍ରୋହ କରିଅଛି। ସେ କହୁଛି, "ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିଥିବା ଝିଅମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ନୁହେଁ। ସ୍ୱାମୀ ପରିଚୟର ମୋହର ମାରି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଓ ସୁଖ ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ବିଜ୍ଞାପିତ କରିବା ଝିଅ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନୁହେଁ। ମୋ ନିଜସ୍ୱ ପରିଚୟରେ ମୁଁ ବଂଚିବାକୁ ଚାହେଁ।"[୨୮]

ଆଜିକାଲି ନାରୀ ସଶକ୍ତିକରଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି। ନାରୀ ଶିକ୍ଷିତ, ସଚେତନ ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସଭ୍ୟତାର ଅଗ୍ରଗତିରେ ଅଂଶୀଦାର ହେଉବୋଲି ସମସ୍ତେ ଚାହାନ୍ତି। କିନ୍ତୁ, କେଉଁଠି କ'ଣ ରହିଯାଉଛି ଯେ ଯାହା ଫଳରେ ନାରୀ ପାଇଁ ଏତିକି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ସାକାର ହୋଇପାରୁନାହିଁ। କିନ୍ତୁ, ପୂର୍ବରୁ ସେ ରୂଢ଼ିବାଦୀ ମନୋବୃତ୍ତିର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ନିଶ୍ଚୟ, ତଥାପି 'ଅନୁ'ମାନଙ୍କ ପରି ଅଭିମନ୍ୟୁମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମର ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ। ଆଜିର ଶିକ୍ଷିତ ସଚେତନ ନାରୀର ମାନସିକତାକୁ ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ଅନୁ ଭାବୁଛି, "ଆମ ପରେ ଆଉ ଏହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେବ ନାହିଁ। ଆମ ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମନେବେ ସେମାନେ ଆଜନ୍ମରୁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ନିଜତ୍ୱର ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧି ପୃଥିବୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବେ ସହଜ ଗତିରେ- ଜଳ ପରି, ପବନ ପରି, ଆଲୋକ ପରି ।"[୨୯]

ଅନୁ ଉଭୟ ପରିବାରର ଆନନ୍ଦଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ କରିଛି ଆକାଶଙ୍କୁ। ମାତ୍ର କିଛି ଦିନ ପରେ ବୈବାହିକ ଜୀବନକୁ ନେଇ ସେ ଦେଖିଥିବା ରଙ୍ଗୀନ ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ହିଁ ରହିଯାଇଛି। ସେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲା ଯେ, ଭଦ୍ରତାର ମୁଖାପିନ୍ଧା ଶ୍ୱଶୁରଘରର ଲୋକମାନେ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହିପୋକ୍ରାଟ। ଘରେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀର କୌଣସି ଭୂମିକା ନଥିଲା। ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଦେଢ଼ଶୁର ହିଁ ଥିଲେ ସେ ଘରର ପ୍ରମୁଖ ନୀତିନିର୍ଦ୍ଧାରକ। ସେହିମାନଙ୍କ ହସ୍ତକ୍ଷେପରେ ଅନୁର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ପାଦେ ପାଦେ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିଲା। ଅନୁକୁ କିମ୍ବା ତା'ର ବାପଘରର କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସେମାନେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନଥିଲେ। ଏପରି ଅବହେଳାକୁ ସେ ବରଦାସ୍ତ କରିପାରିନାହିଁ କିମ୍ବା ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ବିବେକର ତଂଟିଚିପି ହତ୍ୟାକରିବାକୁ ଚାହିଁ ନାହିଁ। ନିଜ ଜରାୟୁରେ ବଢୁଥିବା ସନ୍ତାନର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଓ ନିଜର ନିଜତ୍ୱର ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସେ ଆକାଶଙ୍କ ଘରଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ଚିନ୍ତା କରିଛି। ସେ ଭାବିଛି, "ପରମ୍ପରା ଓ ନୀତିନିୟମର ଘୂଣଖିଆ କବାଟକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ମୁଁ ବାହାରିଯିବି, ବାହାରିଯିବି ଏ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧକାରୀ ପରିବେଶରୁ ମୁକ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଯେଉଁଠାରେ ମୁଁ ଅମୁକର ବୋହୂ ବା ସମୁକର ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ନୁହେଁ, କେବଳ ନିଜ ନାମରେ ନିଜ ପରିଚୟକୁ ନେଇ ବଂଚି ରହିବି ।"[୩୦]

ଉପସଂହାର: ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଏହା ପ୍ରତୀୟମାନ ହେବ ଯେ ମାନବିକ ଅଧିକାର ଉଲ୍ଲଂଘନର ଚିତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ଯେତେ ପ୍ରତୁଳ, ସେତେ ପରିମାଣରେ ମାନବିକ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷାର ଚିତ୍ର ପ୍ରତୁଳ ନୁହେଁ। 'ନୀଳତୃଷ୍ଣା'ର କଳିଙ୍ଗ, 'ଅନ୍ୟ ଏକ ସମୟ, ଅନ୍ୟ ଏକ ଭାରତ'ର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର, 'ଡାଏରୀ'ର ଅନୁ ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ରକୁ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ନିଆଯାଇପାରେ। ତେବେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନବିକ ଅଧିକାରକୁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପରିବେଶରେ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରାଯାଉଅଛି, ସେସବୁକୁ ଯଥାର୍ଥ କଥାନକ ମାଧ୍ୟମରେ ସାର୍ଥକ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିଲେ, ତାହାହିଁ ହେବ ସାହିତ୍ୟିକର ସ୍ୱୟଂ ଏକ ବଡ଼ ସଫଳତା । ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଔପନ୍ୟାସିକମାନେ ଯେ ଏହି ସଫଳତାର ଅଧିକାରୀ ତାହା ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବା।

ପ୍ରାନ୍ତଟୀକା:

୧) ମହାରଣା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର। ୨୦୧୦। ସାହିତ୍ୟର ତାଳପତ୍ର। ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ। କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ।

୨) ପଟ୍ଟନାୟକ, ପଠାଣି। ୧୯୯୭। ଭୂମିକା; ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟର ପରିଚୟ। ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ। କଟକ: ଓଡ଼ିଆ ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର୍, ପୃଷ୍ଠା-କ

୩) ମହାନ୍ତି, କାହ୍ନୁଚରଣ। ୧୯୮୬। ଶାସ୍ତି। ଏକାଦଶ ସଂସ୍କରଣ। କଟକ: ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ। ପୃଷ୍ଠା-୩

୪) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୮୯

୫) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୧୬୩

୬) ମହତାବ, ହରେକୃଷ୍ଣ। ୧୯୭୪। ପ୍ରତିଭା। କଟକ: ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍। ପୃଷ୍ଠା-୩୦

୭) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା -୧୬୩

୮) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା - ୨୩୮

୯) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶାନ୍ତନୁକୁମାର। ୧୯୮୪। ଅନ୍ୟ ଏକ ସମୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ଭାରତ। କଟକ: ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର। ପୃଷ୍ଠା ୧୬-୧୭

୧୦) ତତ୍ରୈବ ପୃଷ୍ଠା-୩୬

୧୧) ବେହେରା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର। ୧୯୯୩। ମୁକ୍ତିର ରୂପରେଖା। ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ। କଟକ: ବିଦ୍ୟାପୁରୀ ପ୍ରକାଶନ। ପୃଷ୍ଠା-୧୩

୧୨) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୩୯

୧୩) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୩୧

୧୪) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୮୧

୧୫) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶାନ୍ତନୁକୁମାର। ୧୯୭୬। ଯାତ୍ରାର ପ୍ରଥମ ପାଦ। କଟକ: ଗ୍ରନ୍ଥମନ୍ଦିର। ପୃଷ୍ଠା-୨,

୧୬) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା -୭

୧୭) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୯

୧୮) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-ଖ

୧୯) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା -୨୮

୨୦) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୭୫

୨୧) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା -୭୮

୨୨) ରାୟ, ପ୍ରତିଭା। ୧୯୮୧। ନୀଳତୃଷ୍ଣା। ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ। ଭୁବନେଶ୍ୱର: ଆଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶନୀ। ପୃଷ୍ଠା-୧୬୭-୧୬୮

୨୩) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୨୦୯-୨୧୦

୨୪) ଦାସ, ବିଜୟିନୀ। ୧୯୮୯। ଭୂମିକା; ଡାଏରୀ। କଟକ: ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର୍।

୨୫) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା -୦୫

୨୬) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୨୭

୨୭) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୩୬

୨୮) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୧୪୭

୨୯) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୧୬୯

୩୦) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-୨୧୬

Funding

No funding was received for conducting this study.

Does this article screened for similarity?

Yes

Conflict of interest

The Author has no conflicts of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the Licenses

© **Dr. Indramani Sahu 2025**. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Cite this Article :

Sahu, Indramani, "*Odia Upanyasare Nari O Ta'ra Manabika Adhikara: Eka Anusilana*", Bageesha, Vol. No. 03, Issue No. 02, March - April 2025, Article No: BM2025/02-A001| Page- 09-17| DOI: https://doi.org/10.70541/BAGEESHA/2025030201